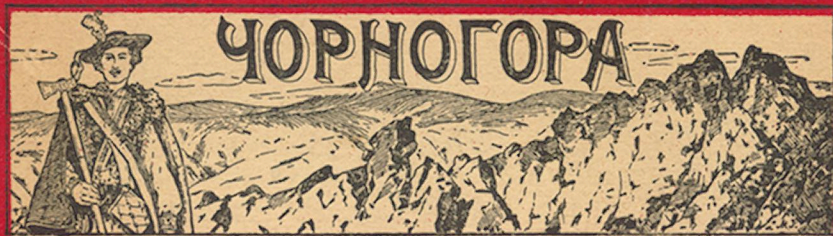

Можда нинишочка становить цілість.

Неперіодичне письмо для робітного народа під редакцією
Др. К. Трильовського.

ОСИП МАКОВЕЙ.

З „Подорожи до Київа“.

ВІДЕНЬ.

Том I.

Накладом „Чорногори“, спілки з о. п.

Ч. 4.

З друкарні Христофа Рахера Смія.

Made in Austria.

Кождий, що перечитає, а хочби лише перегляне, отсе число „Чорногори“, і кому воно припаде до вподоби — повинен старатися придбати для нас хочби лише **трох** нових передплатників.

Ми дістаємо більше писем з признанем і похвалами для „Чорногори“ як **передплат** — а сего замало! Один з наших читачів назвав „Чорногору“

„великим, культурним ділом“.

Ми вдячні йому і другим нашим прихильникам за слова признання і заохоти, але — як сказав раз один московський письменник: „**словія назнами не нормять**“. Покажіть ділом Вашу прихильність для сего „**культурного діла**“!

Возьміть також на увагу страшну дорожнечу з якою наше видавництво мусить боротися: ось лише кліші до образків поміщених в ч. 4. „Чорногори“, стояли над 60.000 кор., а ціна їх що два місяці майже подвоюєсь.

Ширячи і підпомагаючи „Чорногору“, Ви допомагаєте тим самим досягнути ціль, яку собі „Чорногора“ поставила:

піднести урвень культурний нашого народа,

защепити у нім гарні, чоловіколюбні почуваня, навчити його цінити нашу героїєську минувшину і нашу теперішню боротьбу за самостійність.

По здичіню, яке принесла світова війна, — в часі, коли дурійка ширена московськими невідповідальними розбивачами робітничої єдності обхопила значну часть нашого робітництва — має таке видавництво, що приборкує пристрасти а розбуджує визші, шляхотні почуваня — велику місію перед собою. Бо-ж не масові убійники принесуть людству гарнійшу будучність, а ті, що учать народ ужити всіх своїх культурних сил для її позисканя.

Тому — ширіть „Чорногору“. — Вона подає своїм читачам і розраду і науку; вона защеплює в їх серцях любов до свободи і охоту до боротьби за неї, — а тим самим вона кладе кріпкі основи для будучої слави і щастя Українського Народу!

Видавнича спілка „Чорногора“.

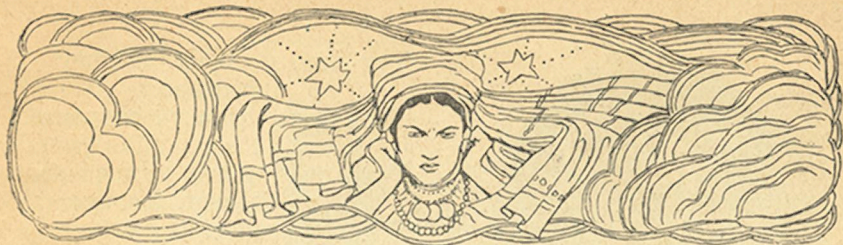

Рисунок Бурачка.

ОСИП МАКОВЕЙ.

З „Подорожи до Київа“.

Від редакції: *Осип Маковей* їздив в р. 1895 до Київа і під вражінням сеї подорожи написав сю поему. Вона вийшла в р. 1896 в додатку до „Буковини“ а потім особіною відбиткою в кількох сотках примірників, так, що векорі сей надзвичайно важний і гарний твір попав в повне забуття. „Вернигора“ видала його на ново і ми подаємо тут дві його частини.

Принціпіально.

У Київі казку почув я одну... Тай дивна-ж, нелюдська то казка!	А берегом два удовиці сини Зажурені повагом ходять, Стають і гадають, що діяти їм, І вчену розмову заводять.
Не вигадки каже, а правду страшну, —	І каже молодший: „Нам треба вперед
Послухайте-ж ви, коли ласка:	Се принціпіально рішити, Чи взагалі варто людині котрий На світі терпіти і жити.
З холодної півночі хмари пливуть, А з чорними хмарами зливи, І води мутні заливають кругом Степи українські і ниви.	Не варто, гадаю; сказав же кобзар:
Заскочила повинь убогу вдову, Хатину її підмулила, Світами криваве добро роз- несла	На світі все йде, все мінає; Куди воно ділось, звідкиля взялось,
І бідну вдову затопила.	І дурень і мудрий не знає.
Пірнула вдова і добилась на верх,	Не знати-ж, куди ми подіне- мось раз
Пливе, поринає, аж гляне: До берега вже недалеко плисти, Та сила у неї вже вяне.	І по що нам тут бідувати, То краще й не жити; то краще буде, Як згине хоч зараз і мати.“

Др. Осип Маковей,
ур. 1867 р. в Яворові.
Проживає в Заліщиках.

А старший на те: „Я поставлю
не так
Питання се принципіальне,
А радше ось як: чи життя на
землі
У самій основі моральне?

Воно неморальне, бо люди
живуть
Без найвищого ідеалу,
Лиш родяться, плодяться вічно
і мруть, —
То краще хай гинуть помалу“.

І каже молодший: „Все-ж ма-
тері жаль!
От може би скочити в воду?
Се-ж мати! Годиться, щоб син
їй поміг;
Яку я їй вдю сим шкоду?“

А старший на те: „Пострівай,
се не так!
Се принципіальне питання!

Тут діло у сьому, які до
людей
Дозволено ставити жадання?

Такі, щоб ніхто з нас обме-
жень не чув
В своїй особистій свободі
І жертвою другим не кривдив
себе,
Бо жертви жадати вже годі!“

І каже молодший: „Се так? я
забув...
Так ми вже принципи сі знаєм,
А ось ще питання: пусте все
життя,
А ми умирать не гадаєм“.

„Гм, — думає старший — се
правда, лиш тут
Потрібно ще инше рішити:
Чи можна вбивати себе, як
життя
Не стоїть того, щоби жити?“...

І довго ще радили вчені сини,
Брат старший уже аж зайвся:
Усе принципіально рішали
вони,

Аж поки молодший зжалівся:
„Ей брате, лишім ми питання
отсі,

Ратуймо ми нььку, та швидко!
Де ділася, бідна? Ще хвиля
тому
На водах було її видко!“...

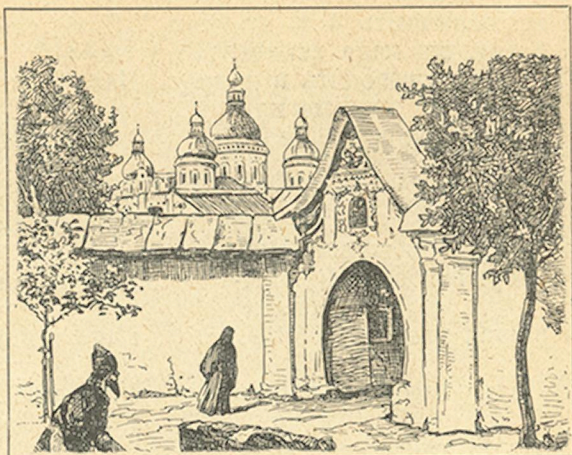
Не видко вже нььки! сумують
сини,

Що згинула так нещасливо;
При березі, де потопала вона,
Лиш філі клекочуть бурливо...

Воскресення.

Далеко на заході
сонце пекуче
Горить над полями,
як грань;
Чарівно сіяє про-
міння лискуче
У золоті київських
бань.

І легіт летить, немов
віддих глибокий,
По денній степовій
жарі;
Втомився і я і сп-
дяку самотній
Над синім Дніпром
на горі.

Брама, що веде до Михайлівського монастиря в Києві.
(Рисував за Іжаковичем-Гавлічек).

Ослабло вже тіло і очі вже
сонні
Все бачать неначе в імлі,
І тільки думки ще не сплять
невгомні,
Вганяють по небі й землі.

Чи бачиш? Ось сонце ще бли-
сло й потахло
І сумерк рожевий наляг,
Довкола церковним кадилом
запахло
І спів залунав на полях.

Заграли у дзвін на софійській
дзвіниці
І гомін далеко пішов —
І враз в українській озвались
столиці
Всі дзвони аж сотні церков.

Так грімко і сумно заграли
всі дзвони,
Аж київські гори страслись,

Закракали на деревах гайво-
рони
І в небо високо знялись.

Чи чуєш, як грає музика туж-
ливо
На тисячі труб і скрипок?...
Пливуть по Дніпрові судна так
сонливо
На них мільони свічок.

На перших суднах не шумить
то діброва,
То ліс хоругів так шумить —
На чорнім судні домовина ке-
дрова,
А в ній Україна лежить...

Дніпром, берегами сини
України
Ступають у тихій журбі,
У воздухі легкі козацькї
тіни
Проводять покійну собі.

І всі величають її за ту силу
І славу, що мала давно,
Та гучно проводять в далеку
могилу
У Чорне море на дно...

В столиці її ще в останнє за-
дзвонять.

В останнє поклоняться їй, —
У морі глибокім її похо-
ронять

І вічна пам'ять по ній!...

Не чути ніде ні плачу ні роз-
пуки,

Холодні серця, як леди; —
Зітхають з тяжкого терпіння
і муки

Одні лиш старезні діди.

І вся похоронна дружина спи-
нилась

На березі й водах Дніпра,
Щоби зі столицею ще розпро-
стилась

На віки Україна стара.

А з Київ'а виїшов у пристань
Дніпрову

Дітей українських гурток
І на домовину України ке-
дрову

Поклав із васильків вінок.

І сплакали діти, побачивши
мертву,

Як тихо лежала сумна:

„Дамо свою кров і життя її
у жертву,
Нехай лиш воскресне вона!“

*І груди наставили, кровця не-
винна*

*Знід серця дітей потекла, —
Лиш краплю дала їй кождіська
дитина*

І мати уже ожила...

Сама піднялася в своїй домо-
вині,

Як сонце зійшла між людей,
І гамір пішов в похоронній
дружині

Про чудо невинних дітей.

І всіх здивували похоронні
дзвони,

Вклонилися їй до землі;

*„Дзвоніть у всі дзвони не на
похорони,*

А на воскресення її!

Заграйте, музики, весело і живо,

Покиньте жалібні марші;

Нехай нам ся днина минає
щасливо

І легко буде на душі!

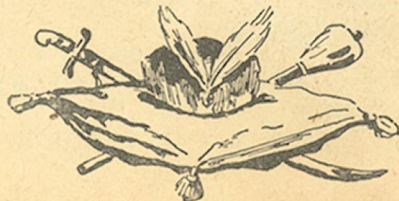
Нова Україна повстала

сьогодня,

Іде покоління нове, —

*Нехай же лунає скрізь слава
народня,*

Нехай Україна живе!”

Малий Гуцулик.

Звинно, як дика коза, спинався він на стрімку гору, що виросла понад шумлячим Черемошем. Його струнка стать в короткім китари, широкій кресани і легоньких постолах лиш маяла по вузкій стежині. Там низом під горою котить сріберний Черемош свої зимні філі, а лучі вечірного сонця золотою стяжкою плигають по колибаючимся плесі. Малий Гуцулик жваво ступав вперед, а в руках у нього вирізуваний топірець. За ним іде товариство, зложене з двох старших панів і пані, молодого панича, двох панночок і хлопця літ десяти. Се гості, що приїхали з міста, побачити гори, налюбуватися красою карпатської природи. Данилко їх проводирем. Мовчки ступають усі; дорога важка для панських ніг, звичайних ходити по рівних міських хідниках. Врядигоди приставкують відотхнути і поглядіти в низ. Ах! як то глибоко! аж в голові крутиться! оден схиблений крок, і смерть жде тебе в зимних водах Черемоша. Лиш Данилко, син тих гір, мов і не чує утомленя.

На малій рівнинці в половині гори здержуються, щоби відпочати. Пани розпускають парасолі, пані виймають закуску з кошчків. Данилко сідає сторонь від них на широкім камені, що повис над роззявленою деброю. Сидить неначе на коні і вимахує топірцем. Пани розмавляють між собою. Гуцулик розуміє їх, хоч они й не по українськи говорять.

— Тут мабуть — каже старший з панів — мав скриватися славний опришок, Довбуш, що то довгий час був пострахом Косівщини та Покутя. Гуцули оповідають, буцім в сій горі ховав він свої скарби, добути рабунком. У них він героєм.

— Гарні в них герої! — засміявся злобно молодий панич о тонкій шії і блідім лиці. — Та они всі мають вигляд опришків, і я не відваживбися хоч би з отсим малим пускатись сюди сам ноцію.

— Ах! ті Українці справді ні історії, ні літератури не мають! — запищала ніжна панночка, глумливо підносячи губи. — Такі опришки, як Довбуш — такі варвари, як козаки — се їх богатирі, а такий хлоп, Шевченко, у них найбільший поет. Куди їм рівнатися з нами! Ми маємо цілі легіони славних вождів, що проливали кров за відроджене вітчизни, і сотки ще славніших письменників і других артистів, що добули собі світову славу.

— Я помітила — відозвалася старша пані — що ті Гуцули

Збори Січові в Яворові, пов. Носів (Гуцульщина).

Знімка зроблена перед світовою війною.

дуже лакомі на гроші. Ось вчора за кілька склянок молока там в долині казала собі якась жінка добре заплатити.

— О! вони здирають нас, де можуть! — перебив паніч — а ще як знають, що мусиш заплатити, бо нігде нічого не дістанеш, хоч гинь. А були ви коли в їх хатах? Бруд по коліна, нікуди й ступити. Сего не доводилось мені бачити між нашим простим народом!

— Що ти рівнаєш сих до наших! — з негодованем закликала знов панна. — Се звичайно ще дикий, зовсім некультурний нарід і таким через своє лінивство по вік остане.

Данилко сидить осторонь і слухає. Його густі брови грізно здвигаються над темними очима, губи затискаються до крові, а рука щораз завзятійше вимахує топірцем. В его серці накипає жаль до сих ось людей, що прийшли на его рідну землю зневажати єї синів. Він глядить на дівчину і знов у пропасть.

— Таке слабе, а таке лихе на язик — думає — одною рукою швирнув бим її там в низ, кісточок би не позбирала!

Пек ти! — спльовує, що така гадка прийшла єму до голови — ще би марою страшила наших людей по ночах. Оттак лишити їх ту, а самому стрибнути в бік до села, най шукать дороги, коли такі мудрі! Та ні! наймився, треба довести — сказали би, що Гуцул зрадливий. Чи правда все оно, що сі ось на нас наговорили? — зітхає хлопець. — Не знаю, де мені і знати неписьменному. Коби був учився, то відрубав би їм не так! Но йому сердезі годі було вчитися, коли дома нужда, ще й татови колода в лісі ноги поломила, змалку вже треба було на хліб робити. Та мабуть не всі такі дурні як він, таж з їх села вчаться хлопці в школах ген аж у Львові. Гуцули це не вся Україна! А той панич, що є тепер в учителя має стільки книжок і читає з них по нашому таки людям, що аж плачуть бувало. Мусять мати і вони своїх героїв, бо-ж не дармо згадують в піснях про якихсь то богатирів: мусять мати, він чує се своїм придавленим серденьком, що і поза ними славна подіями минувшість! А гроші здирала з панів хиба стара чарівниця Каргутиха, а другі беруть, як слід. Годі-ж бо й свою тяжку кервавицю давати дурно, у них і так не багато достатків, маряника сего року вигибла, вівсик град вибив...

Пани відпочали, встають до дальшої дороги. Встає і Данилко зі свого камінного коня, веде дружину аж ген під сам шпиль велитної гори. Він нароком вибирає тепер що найприкрийші стежки, по котрих сам легко і швидко мчить. Та прочі не в силі його дігнати. Вони пристають, совгаються по дрібних камінцях, що вкрили збоче гори, пані і панич викрикують пискливо на кожній більшє стрімкій скрутині.

— Ади! які відважні — глядять на них з погордою Данилко — знать вони лиш на язики такі герої! Великий хлопець, а боїться ногу поставити! І з таких то слабодухів виростають їх богатирі...

Дальша дорога стає рівнійшою. Пани починають співати, по уривають задихані, станувши на самім шпилі. Прегарний вид розікрився на синій Черемош і ланцухи околничних гір.

— Що за чудова країна! — чути голоси одушевлена. З полонин понеслася пісня вівчаря. Чужинці слухають в задумі тужливих звуків, лунаючих горами.

— Гарна пісня! — хвалять — лиш така сумна...

— Як наша доля — думає Данилко і він гордим зором поводить довкола, немов пишаєся красою своєї землі.

— Ах! — скрикнула панночка, що стояла край дебри, де бистрий, гірський потік шумів по камінях. Єї капелюшник

Гуцульське весіле.

Рисунок Рибковського.

упав якось в нпз і котився по стінах прогалини. Та ось миттю, відкинувши топорець, збігав вже Гуцулик в долину, і заки пани очунали з тривоги, стояв при них з капелюхом в руці, неначе й нічого не було.

— Зух хлопець! спуститися в таке пекло! — дивувався панич, поглядаючи в яр, в котрім шуміло і клекотіло, як в справдішній чортівській печері.

Малий хлопчина показував вітцєви топірець Данилка.

— Містерно вироблена штука! — став старший пан обзирати вірізки — чи то ти робив, хлопче?

— Я сам — відказав Данилко — у мене дома ще два красші. Та се простенькі всі. Коби ви побачили, які топірці і пістолята виспує старий Мадрас, є на що подивитися!

— То межі вами правдиві артисти — говорять пани — а хлопчина не попускає з рук гарної бардки.

Стали сходити з поворотом коротшою стежкою і ось небавом опинилися на широкій доріжці, що простувала у село.

— А чи не продав би ти нам сєго топірця? — поспитав старший пан — заплатимо тобі добре — і простягнув срібний ринський Гуцуликови.

Данилко мов не чув. Він глядів просто себе. Перед ним

Гуцули, церковні братя з Жабя-Ільці ідуть колядувати.

видніло його рідне село, сповите сявмом заходячого сонця. Ширококрилий орел шибував горою понад верховіття дерев, ген-ген в долині на ліво блищав трираменний хрест деревляної церковці — з полонин звеніла протяжним гомоном гудьба трембіти. Він глибоко потягнув грудьми вечірний легот, що залітав з Черемоша і промовив:

— Топорець возміть собі даром, покажете тим панам в місті, най знають, що і Гуцули не такі дурні, як вони думають. А ось вам гроші, котрі ви дали передше — говорив, витрясаючи з череса срібняки — не возьму їх від тих, що зневажають мій нарід. Не дуже й ми лакоми на них! За молоко обдерла вас стара Каргутиха, зайшла циганка, не Гуцулка. А ви, пани, знайте: бідні ми лиш і пригноблені, тому і темні та коби ми мали правдиву свободу, то в неоднім перегнали би ми вас мудрих і відважних. А тепер прощайте! ся стежка веде вже прямо в село.

Він махнув широко крисанею по руці, що витягала гроші, і заки товариство отямилося з дива, щез між кущами ялівцю поза горою: лиш чутно було, як падали потручвані постолами камінці, та звеніли розсипані гроші, що котилися на дно шипучого потока.

Група членів рух. товариства „Січ“ у Відні.

Сидять (з лівого на правий бік): А. Негович, осавул; Євгенія Черкасенко, четар; І. Мельник, кошовий; Др. К. Трильовський, голова У. Січ. Союзу; В. Мацілінський, скарбник. — Стоять: Бойчук, Петраш, Мельнерович, четар; Павлюк, Б. Яворський, Данилюк, б. кошовий; Бокало, обозний; пр. Михалець, Демчина, б. писар; Видиш.

Товариство руханкове „Січ“ у Відні.

Робітниче товариство руханкове (гімнастичне) „Січ“ у Відні założено на весні 1921 р. за почином „Українського Січового Союзу“, зглядно його голови. Воно гуртує у себе укр. робітників і інтелігентів. Першим кошовим товариства був М. Данилюк, другим М. Мельник, учителем а пізніше і осавулою А. Негович. В червні 1921 р. делеґація „Січи“ зложена з 13 осіб, брала участь в робітничій „Олімпіаді“ в Празі, як се описано в ч. 3 „Чорногори“, Том I. Дня 8. жовтня 1921 р. устроїла „Січ“ перший публічний руханковий виступ в салі „купецького товариства“, котрий випав дуже гарно. З'особна подобались усім вправи Січовичок, убраних в жовтосині однострої з червоними лентами. Товариство удержує дружні зносини з віденськими чеськими робітничими товариствами „Dělnické tělocvičné jednoty“. Делеґати сих товариств, що були яко гості на січових вечерницях

дня 8. жовтня 1921 р., написали потім дуже прихильну оцінку січових вправ в „*Dělnických Listach*“, що виходять у Відні.

Український народ знає добре оцінити значіне „Січей“ з часів перед світовою війною. Але ще більше значіне мають „Січі“ для нашої будуччини. Тому всюда — чи то на українських землях, чи то на чужині, де жиє хоч би 10—20 Українців, треба закладати січові товариства, про що близші інформації уділяє радо голова „*Закардонного Січового Комітету*“ Др. Кирило Трильовський у Відні. Його адреса звучить: Wien XVIII, Martinstraße 13 (Europa, Austria).

З'осібна у всіх укр. таборах на чужині треба безумовно закладати „Січі“. Вони повинні брати в свої руки уся про-світно-організаційну роботу.

Вже самі назви старшин: кошовий, осавул, обозний — відновляють давні українські традиції, підбадьорюють та скріпляють віру у кращу будуччину нашої Вітчизни!

Земляки!

Хто-ж не знає з Вас наших славних Товариств Січових, хто не був коли на яким „січовім святі“, чие серце не билось скорше, чия грудь не сповнялася радостію на вид стрійних січових рядів, ступаючих вперед при звуках пісень, під лопіт малинових і жовто-синіх січових прапорів?

Вони, ті наші „Січі“ розрухали пригноблений наш нарід в Галичині і на Буковині, вони розбудили у нім почутє свого людського і національного достоїнства, вони обновили традиції наших давних боротьб за волю, вони й стали підставою нашого славного легіону „Українських Січових Стрільців“, що дав потім почин до організації „Січових Стрільців“ на Великій Україні!

Правда — невзгодины послідних часів перепинили наш січовий рух і наші „Січі“ в Галичині і на Буковині не мають тепер змоги розвинути якої небудь явної діяльності. — Так само на Великій Україні неможлива докищо січова робота, хоч в р. 1919 ми бачили там дуже гарні її початки.

Та тим більший обовязок мають ті Українці, котрих судьба кинула за межі рідного краю — пильнувати Січової Справи і уважати, щоби таке гарне народне діло не припинилося. Ми мусимо перетривати лихоліте і приготовлювати за грани-

цею се, чого буде потреба для продовжування нашої роботи тоді, коли повернемо до рідного краю, або коли взагалі обставини у нім зміняться так, що можна буде знова розвинути січову діяльність. Надто треба нам також прийти з помічю нашим землякам на Підкарпатській Україні, котрі вже прийшли до такого ступени розвою, що і вони мусять перевести у себе січову організацію.

Наша робота за кордоном мусить обіймати ось що:

1) видаванє січових статутів, відозв, підручників до вправ і для організації;

2) устроюванє курсів для січових інструкторів;

3) закладанє товариств січових у місцевостях, де жие більше наших емігрантів, у таборах і т. ин.

В цілі переведеня сеї роботи з'організувалися ми в „*За-кордонний Січовий Комітет*“ і отсим звертаємся до наших Земляків так за кордоном як і в ріднім краю (о скілько сей голос дійде до них) з горячим покликком:

Поспішіть з матеріальною помічю Січовій Справі! Присилайте добровільні датки — хочби і невеликі на руки нашого скарбника під адресою: *Bohdan Prystaj, Wien IX, Rufgasse 2, III./13 (Europa, Austria).*

Не легковажте сеї справи! Хто хоче обезпечити своему народови будучність — мусить для неї працювати або бодай матеріально помагати сим, що для неї працюють. Не викручуйтеся рутенським способом, що — най другий дасть. Не дати на таку важну справу — се очевидний гріх проти власного народа!

Наші видатки — се головно видатки на друк і папір, а се стоїть тепер величезні суми. Та ждати годі і робота мусить бути зроблена.

Поможіть же їй та не відкладайте помочи!

Здорові були!

Відень, в січни 1922 р.

Закордонний Січовий Комітет:

Б. Пристай,
скарбник.

Др. К. Трильовський,
голова.

П. Стратійчук,
писар.

І. Околот,
заст. голови.

Др. К. ТРИЛЬОВСЬКИЙ.

Батько і син.

(Симеон і Др. Іларій Свенціцькі.)

Отсе два мужі заслужені для нашого народа: батько і син.

Батько — скромний народний учитель, що через довгі роки сів зерно науки межі многотисячну громаду селянської дитвори і отвірив перед нею двері до святині знаня та визшого образования, а попри се працював еще і яко громадянин, яко провідник і дорадник її батьків. Син — український учений, кустос Національного Музею у Львові, університетський професор. Оба невтомимі робітники на поли народного образования, оба вірні сини але і слуги свого народа, оба характерні і неподатливі; оба на свій спосіб шукають правди та ідуть в сей бік, де після свого переконаня сподіваються її найти.

З батьком вьажуть мене дуже близкі звязи: він учив мене азбуки, подав мені перші відомости потрібні для дальшої науки, а надто заціпив у мені любов до рідної мови і до рідного народа.

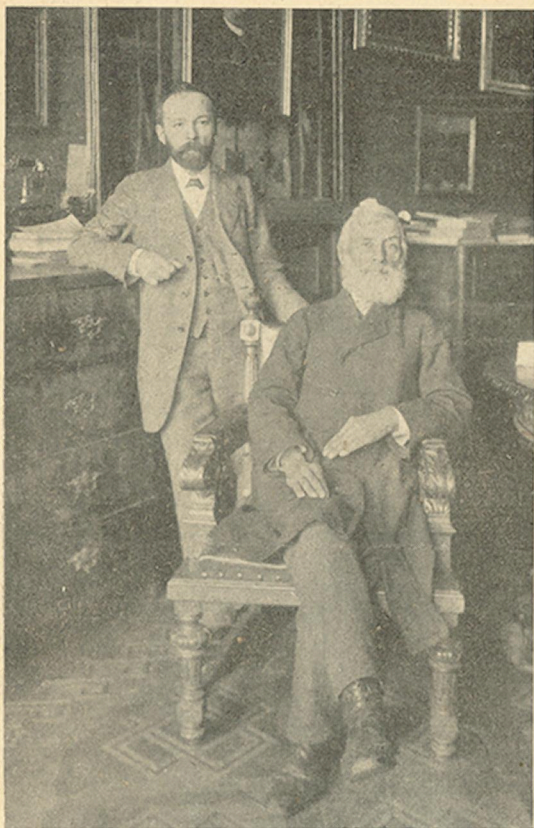
Було се як раз 50 літ тому, в осени 1871 року в Острові, малім сельці, що лежить між спливом річок Полтви та Голотірки, недалеко Красного і Буська. Памятаю як се сегодня ту хвилю, коли прийшов він до мене на першу годину науки. Була пообідна пора: моя мама пекла хліб у кухні. Я бігав то до неї, то до сусідного покою, звідки через „склянні“ двері виходилося на рундук від улиці.

Нараз отвиряються ті „склянні“ двері і входить до комнати пан в чорнім одію і з чорною бородою та несе перед собою в руці дві грушки: подовговасті, жовті, декуди з чорними пятнами.

Се і був мій учитель — Симеон Свенціцький, що мешкав зараз через улицю, в народній школі. — А ті дві грушки, призначені для мене, а ще більше його лагідні, прихильні слова позискали мене на все для нього, і я не годен доси забути на них, як не годен ніхто з мого серця вирвати тої любови до рідного народа, яку він вціпив у мені.

У нас дома говорилося по польськи, а моя бл. п. тітка Марія, дівчина ідеальної краси, научила мене по польськи „Ойченаш“, чим я, коли моя мама власне з Буська з торгу вернула — дуже перед нею чванився.

Мій учитель казав мені учитися наших молитов і напудив мене, що як не научуся їх до великодних свят, то буде біда, бо на великдень прийдуть Москалі і будуть всіх тих різати, що не вміють наших молитов. Я се собі вьязв дуже до серця

Др. Ілярій і Симеон Свенціці.

мунардів“. На них мстилася французька зольдатеська за буки, яких немало набралася від Прусаків.

П. Свенціцький не поперестав однак лише на шкільній науці. Я навчився читати дуже скоро, так, що він почав мені давати уже в першій класі до читання різні книжочки, головню видана М. Білоуса з Коломиї.

Була там брошурка про „Луця Заливайка“ а далі про „Діда“. Вона зачиналася словами:

„Ктож не видів вже з вас діда,
Що го згнула втрое біда.“

та уділив сеї вістки і нашим слугам, коли власне з ложками в руках сиділи навкруг великої миски у кухні. Лише дивувало мене, чоґ вони так сердечно з мене сміються, коли я і їх до науки молитви під сею страшною загрозою взивав.

Впрочім моя „рутенізація“ пішла скорим кроком наперед, тим більше, що і мій батько обіцяв мені купити маленьку гарматку „картачовницю“ (мітрайлезу). Тоді було власне по німецько-французькій війні, в котрій Французи уживали сих смертоносних орудій. Се їм не багато помогло, тож потім, щоби даром не стояли — уживали їх Французи до розстрілювання своїх „ко-

Книжочка „Чудо яких мало або сила правди“ починалась словами:

„Послухайте отци, матки
Що ся стали за припадки
В селі від нас дуже близько,
Послухайте! Просим низко.

Інша книжочка мала заголовок: „Іванчук Моторний — як душу злему запродав“.

Мій учитель давав мені також часопис для дітей „Ластівку“, видавану „твердим“ Клемертовичем у Львові, а раз з якогось „собрания“ привіз мені „Гостинця з Коломиї“. Були то всьо виданя, що мали величезний вплив на піднесенє народної просвіти і коли остаточно уґрунтується на міцних підставах українська держава а через се і кацапська агітація стане безпредметною — будуть мусіли історики нашої культури признати величезні заслуги і значіне, яке мала праця таких людей як Наумович і другі, з'осібна з уваги на піддержанє і скріпленє *відпорности* нашого народа. Не забуваймо, що відпорність і національна характерність Лемків витворилася головню під впливом сих людей і сих течій. Тому — честь кому честь, а передовсім сим, що своєю працею причинилися до укріпленя у нашого селянина того почутя, що він творить щось иншого, щось своєрідного, не се, чим є його вороги. Не забудьмо і на сю твердість і солідарність, яку показали кацапські села (і їх провідники, хоч не ті, що утекли — для кирині на Чехословаччину) в переломовій порі 1918/19 року!

Симеон Свенціцький родився 1842 р. в Камінці Стр. в міщанській сімї Теодора С-ого. Там-же скінчив він нормальну школу, та 15-літнім хлопцем дістався до о. Іосифа Красицького в Дернові за дячка. Під руководством сего дяча і визначного знавця обряду приготувався він на дяко-учителя, яким став 1859 в Таданях, де колись дяко-вчителював і його дідо. Хоча в 1864 здав учительський іспит, то сталої посади не одержав до 1895, бо вважали його дуже небезпечним, як твердого Русина з чорним піднебієм. Невинною тяжкою працею і великою ошадністю дійшов він одначе до значного на сі часи капіталу 1000 ринських, зложених з дяковчителства і писарки, за які купив у жида в Убиню 1871 цілий ґрунт, доведений згодом до 20 морґів. 1875 оженився в Буську з дочкою міщанина Василя Кучинського Іванною, яка в часі його постійного скитаня з посади на посаду вела хозяйство в Убиню і виховувала діти. З дітий живуть —

найстарший син Ілярій, род. 1876 в Буську і три дочки — дві за священниками і одна за учителем. Усіх дітей посилав до шкіл у Львові. Мимо неприхильності влади мав він велике довіря всего повіту, що цінив його велику простоту, правдивість, характерність, людяність і безкористну громадську діяльність. Знаючи вагу освіти в життя німецького і чеського народу, до якого залюбки приглядався ще хлопцем та опісля у Відні і Празі, був Симеон Свенціцький одним з ревних основників у Камінецькому повіті читалень і громадських кас та шпихлрив. Він старався ширити і любов до книжки та газет серед народа, заохочуючи його до членства в Провсвіті від 1868 і в Товаристві ім. Михайла Качковського від 1873 р. Хоча сам він — як вихованок Отця Іосифа Красицького, та любитель старини Руси — не захоплювався політичним українофільством 70-тих рр., то все таки він ніколи не належав до ворогів самобутного розвитку свого народа і мимо близького знакомства — як муж довіря старуської партії — з її провідниками (від 1871 р.), він все йшов у національних справах із націоналами, та свої діти виховував на кращих творах українського письменства, яке запопадливо збирав до своєї чималої бібліотеки. Найкращим свідоцтвом його високого розуміння освіти і характерности нехай послужить се: після процесу Наумовича 1882 переведено його до Милятина нов. між Поляків. Першим громадянським кроком його було спроваджене усіх видань „Мацержи Польскей“ і приєднане для сего товариства членів серед мильятинських міщан. Коли згодом зговорився з ним син Ілярій за се, то почув від него таке: „Освічений чоловік а тимпаче вчитель мав всюди нести світло знаня серед темних, але не тьму ненависти.“ В 1899 пішов він на пенсію, а то з 10-того учительського місяця. Він і жінка знищені до тла пожежою перед війною, та опісля *трьома літами* побуту як інтерновані в страшнім Талергофі, — а надто рівночасно до послідньої нитки, товарини і доски у стіні ограблені, тепер наново помаленьку загосподарюються, віруючи в сю грядучу блаженну хвилину повної самопрояви усіх сил народа, якому вони як вміли і могли весь вік свій прагдою і любовію служили.

Син їх — *Др. Ілярій Свенціцький* родився 1876 р. в Буську, а гімназію і університет скінчив (1899) у Львові, де студіював математику та філософію, а крім того — під проводом проф. Шараневича та о. Петрушевича — славянознавство і археологію. Від р. 1898 став він помічником у Ставропигійським Музею, а в році 1899—1900 був студентом університету

та археологічного інститута в Петрограді. У війську служив він в Ціловці та в Полі, почім в р. 1902 узискав у Відни степенъ доктора із славянської фільології та фільозофії. До р. 1905 був він помічником бібліотекаря при Народнім Домі у Львові, почім дістав посаду організатора при Народнім Музею.

В р. 1913 зістав він доцентом львівського університету. В р. 1915 вивезли його Москалі як заложника до Київа, де пробував до 1918 р. Покликано його також на університетського професора до Київа, де однак через воєнні замішання викладати не може.

Зато веде загально-освітні курси та підготовчі університетські у Львові.

В р. 1904 видавав І. Свенціцький у Львові москвофільський а радше чисто російський журнал „Живую Мысль“. Був то орган скрайно-москвофільської молодіжи, котра старалася *цілком* стати російською. Ті молоді люде почали носити московські фуражки (кашкети) та косоворотки (сорочки з ковніриками запинаними на боці), заливалися демонстративно чаєм (Наддніпрянци і доси, навіть по урядах таке творять), співали московські пісні та говорили по московськи (так, як уміли) навіть в приватнім житю.

На чолі того руху стояв власне І. Свенціцький, котрий в „Живой Мысли“ сильно атакував старше кацапське покоління за непослідовність і помістив там також дуже знаменну статю про „рутенство“ та його характеристичні призначи.

Про сей молодо-кацапський рух та про самого І. Свенціцького оголосив дуже цікаві замітки і спомини звісний галицький кацап Симеон Бендасюк в редагованій ним в Нью-Йорку часописи „Прикарпатській Русі“.

Вскорі однак сей рух — так пише Бендасюк — зійшов зі своєї прямої і побідної дороги. І. Свенціцький попав у крайности. Держачись поглядів Достоєвського (ур. 1821 р.), що „російська ідея — се служба всьому людству“, що „Росіянин — зі всіми погодиться“, що він „всечоловік“ і т. д., а надто перенявшись поглядом Толстого, що „злу не треба противитись“ — Свенціцький почав проповідувати загальне примиренє з нашими непримиримими противниками на цїлій лінії.

„Не треба і не належить вести боротьби з українськими сепаратистами ані навіть з Поляками, а треба лише узброїтись в російську культуру, котра одна освободить нас від

Останки IV. бригади Г. У. Армії на Чехах.

На долині, з лівої сторони від видця до правої: четар Яр. Сенчина, кмдт чети; чет. П. Возняк, кмдт чети і сотні; хор. Ів. Хандрицький, кмдт чети.

Середній ряд: 1. чет. П. Гринцишин, обозний; 2. чет. М. Володимир, кмдт пробоевої сотні; 3. пор. А. Дацків, харчевий бригади; 4. сотник Осип Демчук, кмдт групи Сокаль-Белз, опісля 5. бригади, начальник штабу 5. сокальської, 21. збаражської і 4. золочівської бригади; 5. (в цивільнім) отаман Богуслав Шашкевич, кмдт групи, опісля 9. бригади, кмдт 1. дивізії, кмдт 21. бригади і кмдт 4. бригади; 6. сотник П. Газдайка, кмдт 7. піх. полка; 7. пор. Руд. Тіліх, кмдт сотні; 8. чет. Гн. Еліяшевський, кмдт чети артилерії.

Горішній ряд: 1. чет. М. Васильків, кмдт чети; 2. чет. П. Кіт, кмдт чети; 3. хор. О. Тарнавський, обозний; 4. хор. Ст. Гера, кмдт чети, опісля харчевий; 5. чет. Ом. Вець, кмдт чети і сотні; 6. чет. Р. Онищук, кмдт скоростр. чети; 7. саніт. хор. В. Гимон; 8. хор. В. Окис, кмдт чети; 9. чет. Е. Герман, кмдт арт. чети; 10. чет. Дм. Колодницький, кмдт батерії.

всякого чужого насильства в теперішности та забезпечить нас, як культурну особну одинницю — від всіх небезпек будучини. Коли-ж культура якогось народа — хоч-би і російського — покажеся слабою і не забезпечить його від утрати його національного облича, тоді — чи-ж не все одно? Як пропадати — так пропадати! Не достойні жити ті, що до життя неспосібні.“

І тому група кацапської молодіжи, що гуртувалась коло „Нової Жизни“ зірвала зі Свенціцьким та його „загальнолюдською.“

А далі пише Бендасюк:

„Будучи по свому послідовним — Свенціцький постановив зати, що — чи служити московській культурі, чи якій

Члени театральної трупи в укр. таборі в Ліберці на Чехах. (Пізніше в Йозефові.)
Сидять: І. Миханцьо; хлопчик Ієнчо Н.; п-ні З. Андрієвська; п-ні Флюнтова. — Стоять:
Н. Дуда, В. Андрієвський (пізніше редактор „Соборної України“); Гайдукевич; Ткачук;
булавний Кониц, звісний, завзятий борець; чет. Бринський, різьбар.

другій — се все одно, бо сьак чи так, а се вийде на користь цілого людства.“

Так одже він почав брати участь в „Записках укр. наук. товариства імени Шевченка“, говорити лише по українськи та уникати російської розговорної мови навіть тоді, коли стрічався з давними товаришами, що після попереднього його погляду і далі говорили лише по московськи.

Сей внутренній розвій Дра Свенціцького, — навіть в представленю Бендасюка — дуже цікавий і поучаючий. Та він міг послідувати лише у чоловіка дуже характерного і без зайвих упереджень, чоловіка, що не звик поклонятися перед фетишами.

Москвофільська галицька молодіж переймаючи російські фуражки, косоворотки та російську мову — забувала на се, що у Росіян було се природне, бо се все *було таки їх, родиме*. Російській молодіжці в Москві і в голову ніколи не приходило переймати нпр. гуцульську ношу, гуцульські кштарі та сардаки, співати українські пісні (хйба виймово — але яко такі, чужі, хахлацькі) та говорити мовою Франка чи

Маковея. Се-ж би було прямо сьмішним та очевидно неприродним, як сьмішними і неприродними були ті стараня москвофілів, синів українського народу, котрий має так гарну мову, таку гарну народну ношу і такі гарні звичаї і обичаї та культурний побут, що далеко вище стоїть від побуту московського мужика. Нагадаймо з одного боку лише „білі хатки“ на Вел. Україні а з другого хоч би „Деревню“ — коли не помиляюся — Буніна.

* * *

Не тут місце підносити заслуги Дра Свенціцького як директора Нац. Музею, а з'особна як знатока нашої іконографії та славянознавства. Для нас важна ще його діяльність як популяризатора науки, як чоловіка, що вільні поза заводовою працею хвили посвячує *науцаню робітнього народа*. І тут він став перед нами як правдивий громадянин, як учений, що не пліснів між пліснею старих віків, але що має розумінє і для сучасної хвилі, а зі старих літописей се витягає на сьвітло денне, що кріпить і підбадьорює тепер живучих його братів до боротьби о істнованє народа!

І так: достойний син свого батька, а батько сина!

О. БАБІЙ.

Між своїми.

Наддніпрянець з Наддністрианцем	Другий каже: „Малоросє!
Посварились на війні	А у Азію не хоч?
І грозять взаємно пальцем:	В нас культура, а в вас? Що се?
Всему винен ти — я ні!	Сало, чай, горілка, борщ!

Один каже: „Галичанє!	Нуж питаємо у „правих“,
Де то вам, куди до нас?	Вони знають все як слід:
В Наддністрианців все поганє,	Хто в нас кращий, пане брате?
А хороше тільки в нас.	Чи Дністер, чи Дніпр, наш дід?“

І хоробрість у нас славна!	І сказала так „правиця“:
Вірність — зради і не жди!	„Лайтесь, прийде ще пора,
А у вас — трава забавна!	Що ви можете лишиться
Гнеться все — сюди й туди!“	Без Дніпра і без Дністра!“

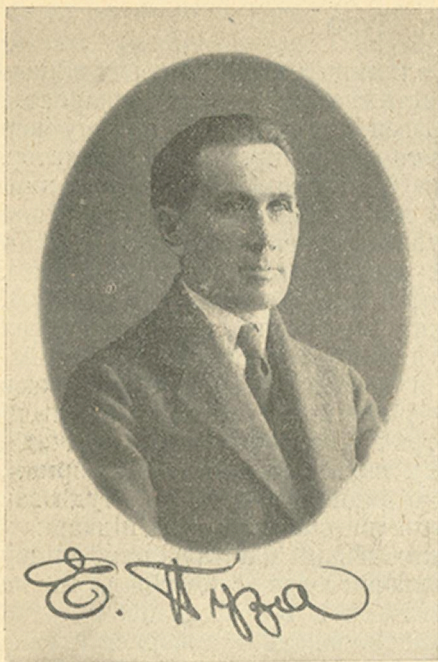
Евген Пуза

належить до тих нечисленних одиниць, котрі вже перед війною і в часі війни працювали в користь свого народу на Підкарпатю. Ширшу діяльність розвинув Евген Пуза в революційному часі по розпаді Австро-Угорщини а то як жовнір, політик і агітатор.

Евген Пуза уродився дня 2. лютого 1880 р. в нинішній Югославії, де його батько був державним урядником. Родина його походить з ужанської жупи, де його дід був уніятським попом. По укінченю середних шкіл посвятився військовости. Служив як старшина в австрійському полку піхоти ч. 91, в Празі. По укінченю технічних військових студій, працював в військовому географічному інституті у Відні. Тут познакомлюється з соціалістичним і робітничим рухом та працює як журналіст, дописуючи до різних часописей. Порівнюючи життя культурних народів, котрих доводилося йому стрічати, бачив як стоїть низько руський нарід під мадярським ярмом. В часі відпусток приїздив в рідні сторони, та студіював тогдішні відносини. Обсервуючи жителів відносини підкарпатського народу, дослідив, що жидівський капіталізм на спілку з державними урядниками використовує сей народ, та не дозволяє йому вирватися з глибокої темряви, щоби в той спосіб забезпечити собі дальше панованє і використовуванє темної маси. По якімсь часі він кидає військо, а по укінченю потрібних студій в Дебречині вступає до адміністраційної служби як нотар в Усть-Чорнім. Звідси переносять його до Ясіня, а відтак до Ізи. В тім часі розпочав він боротьбу проти жидівсько-капіталістично-адміністраційної спілки, в наслідок чого попав в неласку вищих адміністраційних властей, котрі його часто переносять з одної місцевости до другої. Однак він тим не зражує, продовжає свою роботу, та де може там стає в поміч покривдженому народови.

Одиноким лікарством на ті кривди і зневаги, які дознавав руський народ, міг бути на його думку клич; „Проч з Мадярщиною!“ Підчас війни переслідували його також „ц. і к.“ власти як завзятого Славянина.

Наконець прийшов розпад Австро-Угорщини і самовизначеня поневолених народів. Евген Пуза зі всею самопопсаєю поставився на бік революції. В Густі 1918 р. вибирають його заступником голови Руської (української) Народної Ради і делегатом до Станиславова та до Кієва. Галицько-український уряд не був в силі сейчас дати військову поміч Підкарпатським Русинам, бо український народ в Галичині

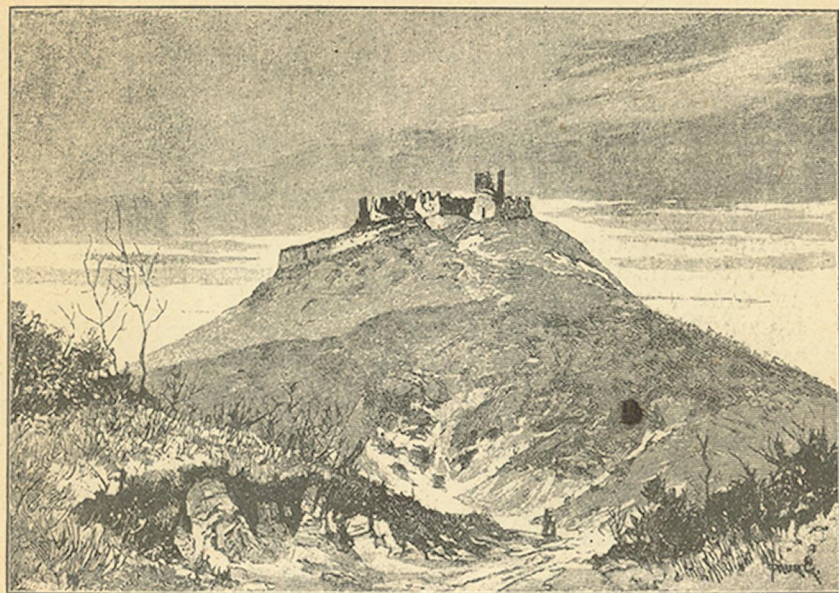
сам кровавився в нерівній боротьбі. Пуза вступив до галицько-української армії і як майор тої армії був командантом летунського відділу під Львовом. Щоби поладнати свої особисті і урядові справи вертає на короткий час на Підкарпатську Русь а по дорозі веде між народом агітацію проти Мадярщини. Підчас сеї роботи його ловлять Мадяри і засуджують на смерть. Майже чудом спасся він від неї. По розбиттю галицької армії перейшов він на Чехословацьчину. В тім часі познакомився він в Празі з американсько-руським діячем Гр. Жатковичем, та працював разом із ним.

Іменований чеськослов. правительством членом Директорії вертає на Підкарпатську Русь. Разом зі звісним соціалістичним діячем Яцком Остапчуком закладає руську соц. дем. партію і часопись „Народь“, котрий пізніше перемінився на „Вперед“. Коло нього гуртуються свідомі діячі як академ. Стефан Клочурак, та селяне Іван Михалко, братя Іван і Василь Клемпуші, Дмитро Німчук і др. Разом з ними їздить він по цілім краю і організує руський робітний наряд.

Свою спеціальну увагу присвятив Пуза Гуцульщині, де народ є найсвідоміший, а праця його увінчалася гарними успіхами. Народ прозріває, горнєся до просвіти, закладає читальні та спілки. Евген Пуза має на Підкарпатській Русі багато ворогів.

В першій мірі виступають проти нього московфіли котрі хочуть конче зробити з Підкарпатської Русі московську губернію. В останніх часах нападає на нього також і чеська національна преса, котра підпирає штучний кацапський рух на Підкарпатській Русі. Та те все його не зражує і він веде дальше працю в цілі національно-політичного піднесення Підкарпатських Русинів.

Михайло Ільків Маруцак.

Руїни замку в Хусті (на Підкарпатській Русі).

Він має походити з 11. столітя по Христі, та певні звістки про нього доходять доперва з 12. столітя. Тоді мав він велике значінє, яко оборона проти Татар, котрі через Карпати вдиралися на Підкарпатє. — В 18. столітю стояло там військо, але Йосиф 2-ий забрав його звідтам. Найбільше шкодили сему замкови громи, які його пару разів запалили. Час нищив його поволи, побую (даху) не було кому поправляти і сей замок розсипуєсь помалу. — Місточко Хуст має около 12 тисяч мешканців, з котрих більшість є Русинами. Хуст є тепер столицею марамороської жупи. Є там седрія (судова столиця), суд повітовий, дирекція фінансова та руська гімназія.

ЮРІЙ ПЕНТЕЛЕЙЧУК.

Як спускалась ніч...

Як спускалась ніч
З високих небес —
Наше село ожидало
Великих чудес...

Як північ прийшла
Й морила все сном —
Наше село обступали
Повстанці кругом...

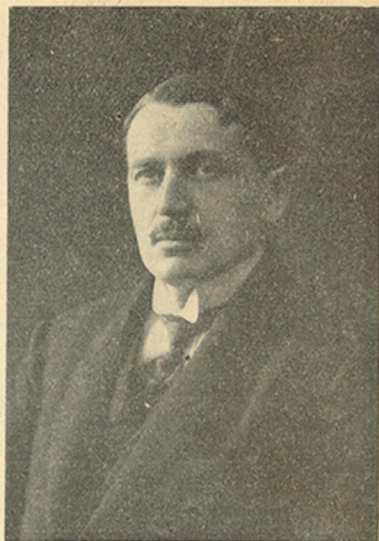
Й діждались чудес
Ми в кілька хвилин, —
Скоро в крові закупався
Москви вражий син...

А як зблідла ніч
Й сонечко зійшло, —
З повстанцями святу волю
Стрічало село...

12. VIII. 921. p.

Др. Михайло Бращайко.

Др. Юліан Бращайко.

Два брати.

(Др. Юліан і Др. Михайло Бращайки.)

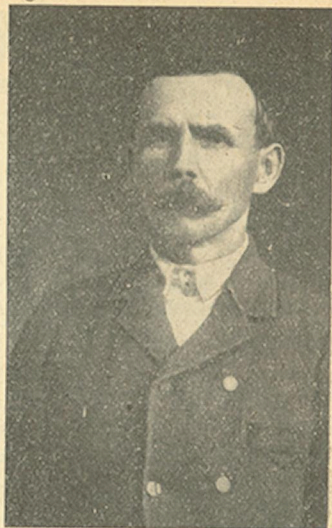
Між теперішними діячами Підкарпатської Русі стоять в перших рядах два брати Бращайки — Юліан і Михайло. — Нема важнішого товариства або інституції, в котрій би сі оба брати або бодай оден з них — не брали живої участі. Старший *Юліан* уродився 19. цвітня 1879 р. в Глибокім коло Ужгорода. Він був членом первісної директорії, що мала Дра Жатковича на чолі, а тепер є головою товариства „Просвіта“, головою товариства інвалідів, вдів і сиріт „Надія“, директором „Підкарпатського Банку“, членом дирекції краєвого, кооперативного Союзу, та кількох інших економічних товариств, а надто членом управи „руської хліборобської партії“. Др. Юліан Бращайко працює головно на полі економічним і з тої причини часто розїзджає по краю для організації кооперативних товариств і вже за сих пару літ може виказатися дуже гарними результатами своєї праці.

Його молодший брат *Михайло* є вдачі спокійнішої, тихшої, але у нього є власне так звана „тиха енергія“, що не менше важна від „енергії голосної“, впадаючої в очи і звертаючої на себе увагу.

Михайло Брацайко родився 14. жовтня 1883 р. в Балажирі (Балажієві), де його батько був дяком-учителем. Коли Михайло мав 5-ий рік життя — перенісся його батько до Нанкова коло Хуста, де його мати ще й доси проживає. До гімназії ходив Михайло в Ужгороді та в Сиготі, а правничий факультет укінчив в Клузі (Клявзенбургу) у Семигороді. Крім того студював він оден курс у Відни, де належав до студентського товариства „Січи“ та запізнався з Др. К. Трильовським та деякими другими українськими послами. — В р. 1913 отворив він адвокатську канцелярію в Рахові, а в р. 1915 пішов до війська, де видержав аж до розпаду австро-угорської держави.

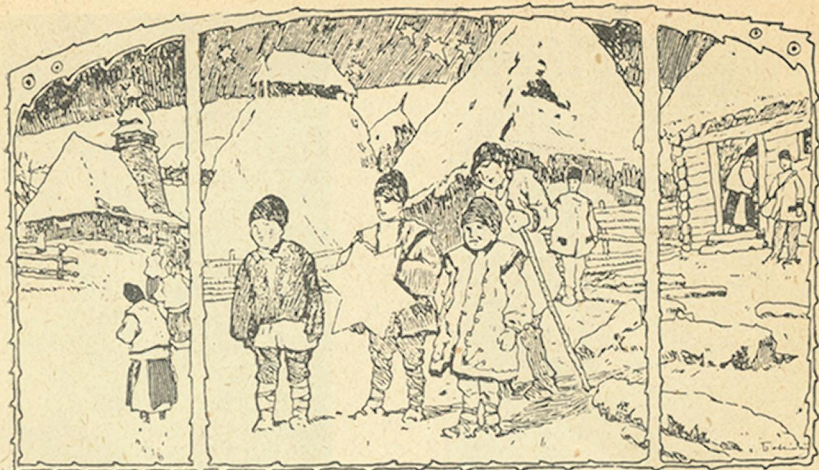
Дня 18. грудня 1918 р. вибрано його головою „Мараморошської руської народної Ради“, а 21. січня 1919 на славнім зїзді підкарпатських Русинів в Хусті вибрано його рівнож головою „Центральної руської народної Ради“. В р. 1920 перенісся Др. Михайло Брацайко до Ужгороду, де став редактором „Руської Ниви“ та секретарем „руської хліборобської партії“, котрий то уряд виконував попередно Др. Юліян Брацайко. Редагована Др. Михайлом Брацайком „Руська Нива“ — се попри соц.-дем. „Вперед“ — одна з найкрасіших підкарпатських часописей і заслугує на енергічне ширенє і підпомогу.

У вересні 1921 р. загостив президент чесько-словацької республіки Др. Масарик на кілька годин до Ужгороду і тоді торжественно заявив, що автономія Підкарпатської Русі буде відповідно до санжерменського договору стисло переведена. Від тоді бачимо у всіх — без ріжниць партій — підкарпатських руських часописах великі, білі плями на місци, де були статі поконфісковані чеською владою. Є се наглядні докази „славянофільства“ наших чеських братів. — Гостина п. президента Масарика в Ужгороді була еще і сим інтересна, що на обід даний в його честь, не запрошено ані одного Русина. Одним словом — автономія, хоч куда!

Андрей Товт

господар і староста (начальник громади) в Дравці, селі коло Ужгорода. Він жив якийсь час в Америці а тепер є головою і дуже ревним членом руської хліборобської партії. Таких нам більше!

Різдво на Підкарпатській Русі. (Рисунок проф. Й. Бокшая з Ужгороду.)

Маємо надію, що брати Брацайки видержать витревало і сі тяжкі часи та доживуть хвили, коли слово „автономія“ перестане бути пустим звуком а стане дійсністю, то є, коли управа Підкарпатської Русі — відповідно договорам: філядельфійському та санжерменському — перейде в руки самих Русинів.

Іван С.

Лист невірної жінки.

Інтересний „людський документ“.

Як знаємо війна знищила не одно|щасливе подруже, і у всіх державах, що брали участь у всесвітній війні, існувало би далеко більше щасливих і вдоволених подруж, коли би війна не була цілого ряду подруж насильно розлучила і не приневолити жінок самим, без чоловіків жити. Многі із них — а звичайно не були се найгірші — не мали потім прямо сили опертися палкості власної крові і... пошпоталися. І коли чоловік нарешті, нераз ранений або зхорований вернув з війни домів, то жінка, що зломил а йому вірність, не мала звичайно відваги йому до сего признатися, але відкладала се з дня на день. Рівночасно однак не мала вона і сили зірвати з новим приятелем, а з того виходило таке, що стояла межі двома мужчинами, аж нарешті все виходило на світло денне, а чоловік опираючись на факт чужоложства вносив проти неї

скаргу о розлуку від стола і ложка або — як до постанов законних обов'язуючих в данім краю — о цілковитий розділ подружжя. В такім случаю мусів він з тимбільшою певністю процес виграти, що суди уважають се власне за найбільш понижуюче і кривдяче, коли жінка допускає чужоложства зглядом свого чоловіка, що стояв на фронті, лицем д'лицю до ворога.

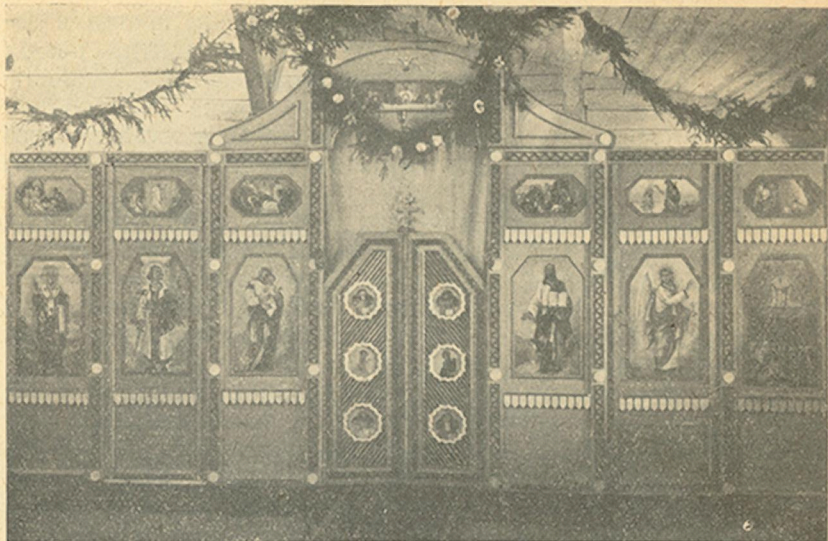
Часописи писали недавно про справу майора Борільта, котрий довгий час перебував в полоні і майже пять літ жив далеко від своєї жінки. Вернувши до вітчизни він — по двох роках — вніс проти своєї жінки скаргу о чужоложство і предложив судови від неї лист дуже характеристичний таї таки — правду сказати — за серце хапающий.

Майор Борільт оженився був з молодю дівчиною з так званого „доброго товариства“. Подружжя, заключене ще пару літ до світової війни — було дуже щасливе, поблагословлене двома діточками, що дуже гарно розвивались. Були всі вигляди на мирне і щасливе жите подругів. Та ось вибухла війна, майор Борільт мусів іти на фронт і вже по кількох місяцях попався в полон. По закінченю війни вернув він до дому і навіть нічого не знав, що жінка підчас його неприсутности стала йому невірною. Дперва по двох роках жінка, мучена викидами совісти — полишила хату і сімю, а йому лишила ось якого листа:

Дорогий Йое!

Через цілий час тих двох майже років, від коли Ти між нами знову пробуваєш, я може зі сто разів пробувала признатися Тобі, що підчас Твоєї довгої неприсутности я не могла опертись моїм змислам і стала Тобі невірною.

Усе і все на ново хотіла я Тобі сказати усю правду, однак усе здержувала мене обава, що сим Тобі зроблю велику прикрість, а дальше згляд на наші діти, котрі преці нічим не завинили і мали би лише через се потерпіти, що я не мала фізичної сили через пять довгих років самітною жити та обходитись без поцілунків, котрих так прагнула моя душа. Вір мені Йое, що я Тебе і лиш Тебе любила, та що другий мущина, що вмшався у мое жите, був лише звичайним орудієм заспокоєня моєї пристрасти. Я його не любила і він був мені обоятний і коли Ти повернув і я його вже більше не бачила — я і хвилі не забанувала за ним. Противно — я підчас Твоєї неприсутности тужила лише за Тобою, та чи то в день

Іконостас похідної церкви С-ої стр. дивізії. — Ся похідня церков св. Покрови збудована в таборі інтери. укр. армії в Александрові на Куявах (в Польци) заходами командіра сеї дивізії генер. Безручка та дивізійного пан-отця Петра Білона.

чи в ночі все я собі в моїй уяві представляла, якби то було коли би нараз отворилися двері і Ти ввійшов до хати, визволений з полону і свободний, щоби на ново як давніше зажити зі мною і з діточками семейним житем. Та на жаль се було неможливе, се були лише пусті надії і бажаня, що не могли так скоро сповнитися.

І так я піддалася впливови моєї горячої крови і опшувала Тебе з чоловіком, котрий не є достоен навіть розв'язати ремнів Твоїх черевиків і для котрого я — се повторяю з натиском — не мала ні найменшої правдивої прихильности. Правда, всьо се я моглаби перед Тобою затаїти і Ти правдоподібно ніколи не довідавбися, що я стала Тобі невірною, так як я все вважала на Твоє добре імя і старалася, щоби ніхто не довідався про мою віроломність. Однак мені стало нарешті неможливо жити далше з ложею в серці при боці чоловіка, котрого я люблю і котрий мені на сліпо довіряв.

А Тебе я знаю занадто добре і знаю, що Ти тепер проти мене внесеш скаргу о чужоложство і розведешся зі мною. Та помимо сего я роблю отсей крок, котрий Ти з певністю зрозумієш. Пришли час від часу до мене діти і не кажи їм

Курс молочарський у Фрідлянді на Чехах. Учасники члени укр. бригади в Нім. Яблоннім.
Сидять: чет. Ріпецький, сот. Войтечко, учит. п-ні Е. Прокш, директор Ток, проф. Моррес,
проф. Банах, чет. Галат.

ніколи, що було причиною, що ми не живемо далше разом.
Працай на все. Я й тепер як і давнійше люблю Тебе не-
висказано.

Марія.

* * *

Сей лист перечитаний підчас розправи в суді викликав глибоке вражінє і можна з певною підставою сподіватися, що майор Борільт, котрий рівнож глибоко любить свою подругу, простить їй і знов так як би нічого не було, прийме її до себе.

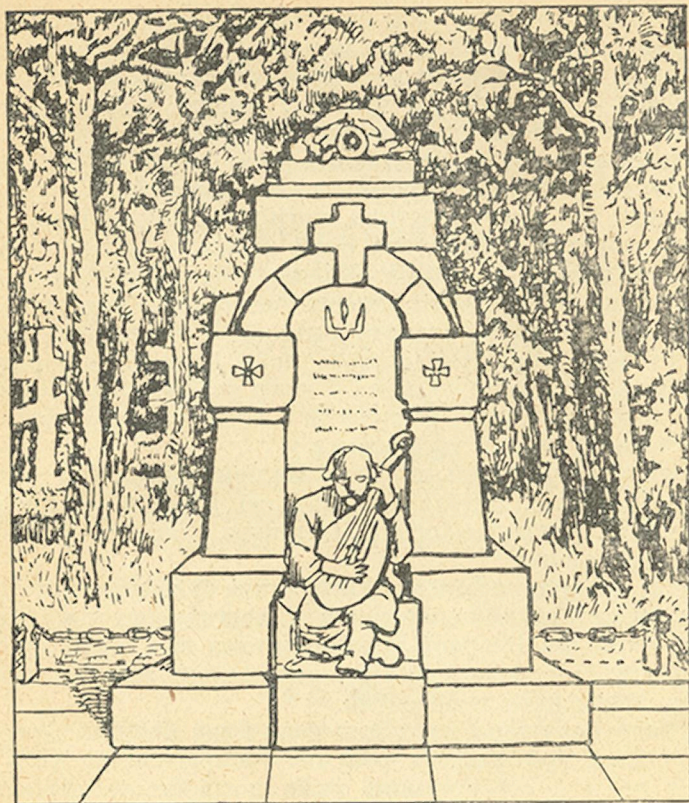
Ось таке пише одна німецька газета, з котрої ми повисний звіт взяли і тут в переводі подаємо. Часопись не подає в якій місцевости то сталось і як та справа між двома любячимися супругами закінчилася. І справді требаби мати камінне серце, щоби не зворушитися при читаню сего листа бідної жінки, одної з тисячів жертв всесвітної війни. Бо не лиш кілька мільонів здорових, в силі віку муцин, наложило у тім страшнім кровопролитю головою, не лиш кілька мільонів стало на ціле жыте каліками, але та війна зруйнувала тисячам людей, що навіть ненарушимі на тілі повернулись до дому, їх родинне

щастє, а в многих случаях сталаєя причиною страшних родинних драм, а навіть убійств.

Треба-ж бути чоловіком і зрозуміти положенє такої нещасливої молодої жєнщини, що привикла, як каже та безгаланна Марія, до подружних поцілунків, до палкого кохання, а раптом стала ні вдовою ні дівчиною і то не на пару неділь чи місяцїв, але на цілі роки. І чиж диво, що тисячі жінок уляглетій могучій, природній силі, що кидає жєнщину в об'яття мущини, тим більше, що в краю лишилось не мало ще мущин, котрі без скрупулів старалися використати нагоду.

Правда, чоловіки є в таких справах безглядні і поводяться лише еґоїзмом. Они забувають, що і вони звичайно підчас довголітної неприсутности в дома, особливо коли не попали в полон, також не лишилися без гріха, але нераз заплатили дань могучому домаганю природи. І власне мущина при рішеню сего питаня аж занадто висуває наперед свій еґоїзм і стає на становищи, що: мені вільно, а жінці зась! Се і по части зрозуміло, бо невірність жінки може мати часом дуже наглядні наслідки, а іменно неправесні діти. Але і в тім случаю треба станути на становищи вищім, на становищи людяности і уявити собі ту правду, що тут не жінка винна, але обставини, то є — війна, котра на цілі роки забирала чоловіка від родинного огнища, розлучувала подруже та одну і другу сторону наражала на величезні покуси. І навіть той не сміє кинути на таку нещасливу, через обставини „невірну“ жінку каменем, хто і сам позістав „вірним“. Се впрочім у людей, що місяцями стояли в стрілецьких ровах, легше є зрозумілим, як би було зрозумілим у жінок, що полишились серед давних обставин, між людською товпою, котра не все вміє пошанувати в жєнщині жінку героя, що зі зброєю в руці рідний край від ворога захищає.

І навіть коли нема війни — заходять нераз обставини, що витворюють дуже подібне положенє. Ось возьмім нпр. випадок, що чоловіка засуджено на кілька років вязниці. В декотрих державах є се достаточною причиною до цілковитої розлуки подружа. Та після § 111 австрійського закона цивільного, котрий ще й доси обовязує у Східній Галичині, навіть таке примусове розлученє подругів як довголітна тюрма, не є достаточною причиною до цілковитої розлуки подружа, коли бодай одна сторона підчас його заключеня була римсько- або грекокатолицької віри. І тут власне виходить на верх так наглядна несправедливість сеї законної постанови, прийнятої до закона цивільного під впливом католицького духовенства.

Памятник для підстаршин і стрільців г. у. армії, що померли в таборі в Німецькій Яблонні. (Після проєкту чет. Бринського.)

Ми на сім місці звертаємо увагу Вп. Читачів „Чорногори“ на оповідане Михайла Павлика під заголовком: „Ребенцукова Тетяна“. Він написав і видав се оповідане ще 1878 року в „Громадським Друзі“ і за се оповідане дістав *пів року тюрми*, котру і відсидів. Те оповідане вийшло тепер яко ч. 4 „Народної Бібліотеки Чорногори“ і можна його дістати разом з другими виданнями „Чорногори“ в адміністрації сего видавництва.

Вертаючи до порушеного питання мусимо завважити, що виїзд чоловіка на заробкову еміграцію чи куди инде в далекий край викликає для полишеної в краю жінки положене цілком подібне до положеня тої Марії, що писала наведений вгорі лист. Такий емігрант мусить собі відразу уявити, на яку не-

безпеку наражає через свій виїзд своє подружнє житє. Одинока розв'язка, коли не може чим скорше вернути до дому, є спровадити жінку, — коли лиш його заробкові обставини на се позволяють — до себе на чужину. Колиж мимо сприяючих обставин сего не робить, то най не нарікає, коли в його не-присутности станєся щось такого, чого би він собі не бажав. Будь що будь най не забуває, що й він не святий і най має виrozumіне для другої людини, котрій він, як то кажуть, світ зав'язав, а котру лишив без своєї опіки на ласку і неласку судьби та „добрих“ сусідів. Колиж обставини вже так розвинулися, що наступило цілковите відчужене подругів, а ще до того одна й друга сторона знайшла собі нову відповідну пару, то найліпше піти дорогою, якою ідуть в подібних случаях горожани других держав і — коли можна — перевести в законній дорозі цілковиту розлуку та в законній дорозі побратися з новою подругою чи подругом.

Селянсько-радикальний клуб Національної Ради поставив був ще в 1919 р. підчас засідань сеї Ради в Станиславові внесенє (Др. Трильовського, А. Онищука і тов.) на зміну § 111 закона цивільного.

Коли Західно-українська Республіка буде остаточно уґрунтована, мусить негайно перевести відповідну законну реформу. Що до громадян Великої України, то там вже після давнішого обов'язуючих, а і після нових законів розлука така під певними умовами може бути переведена.

Питанє порушене нами має величезне значінє для соток тисяч наших громадян, а розумне і справедливе його вирішенє є ще і з сеї причини дуже потрібне, бо розходиться о се, щоби не родились діти з клеймом неправесного походженя. Вправді вони в нічім не винні і само понятє неправесности є чимсь некультурним і нелюдським, але доки що той пересуд грає ще в суспільности певну ролю і тому треба з ним числитися.

Кірило Т.

Вже вийшла славна повість Михайла Павлика

РЕБЕНЩУКОВА ТЕТЯНА.

За сю повість мусів М. Павлик відсидіти шість місяців тюрми.

Чотири примірники з оплатою поштовою стоять лише 1 дол.

Посилати на адресу:

Dr. Dmytro Koropatnyckyj in Wien VIII, Langeg. 14 (Europa, Austria)

СПІШИТЬСЯ ЗАМОВЛЯТИ!

Український Голос

Виходить раз на тиждень. — Адреса: The Ukrainian Voice, Box 3626, Winnipeg, Man. Canada. — Стоїть річно 2.50 долари.

Українське Слово

Виходить що тижня. — Адреса: Berlin-Schönberg I. Hauptstraße 11. — (Europa, Germania). — Стоїть 1 долара на 3 місяці.

Український Голос

Виходить раз на тиждень в Перемишлі. (Ул. Побереже ч. 1) — Стоїть річно 1 долара.

Соборна Україна

Виходить раз на тиждень у Відні, VIII. Josefstädterstraße 9. — Стоїть 1 долар на 3 місяці.

Каменярі

Орган укр. учительства на Буковині. — Адреса: Czernovitz, Rosch-gasse 8. (Europa, Rumänien, Bucovina). — Стоїть 4 долари річно.
Учителі! Попирайте свій орган!

Нова Українська Трибуна

Дневник. — Стоїть місячно 1 долар. — Адреса: Warszawa, Nowy Swiat 22. (Polen.)

Лис Микита

Виходить 2 рази в місяць. — Стоїть на 1/2 року 1 дол. 25 цент. — Адреса: Lys Mykyta Publishing Co. — 335 E. 18th. St. New York, N. Y. (U. S. America.)

Канадійський Ранок

Виходить що тижня. — Стоїть на рік 2 долари. — Адреса: 174 Logan, Av. East. Winnipeg-Man. Canada.

Дніпро

Орган укр. правосл. церкви. — Виходить що суботи. — Стоїть на рік 2 долари. — Адреса: „Dniπρο“, P. O. Box 1011 (Ch. St.), Trenton, N. J. (U. S. America.)

Народне Слово

Виходить що тижня і стоїть на рік 2.50 долара. — Адреса: 527—2nd Av. Pittsburg, Pa. (U. S. America.)

Січові Вісти

Стоїть річно 2 долари. — Адреса: 2241 Rice Str., Chicago Illinois. (U. S. America.)

